

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของรัฐภายใต้กฏอัยการศึก

LEGAL ISSUES RELATED TO STATE LIABILITY UNDER MARTAIL LAW

วรเพชร ชูเพ็ง¹, จิตรดารมย์ รัตนวุฒิ²

Worapetch Choopeng¹, Jitdarom Rattanawut²

¹นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร 0-7735-9121 โทรสาร 0-7735-9233 อีเมล worapetch1@gmail.com

²อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร 0-7791-3333 โทรสาร 0-7791-3348 อีเมล lawman077355623@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความรับผิดของรัฐภายใต้กฏอัยการศึกของต่างประเทศและราชอาณาจักรไทย 2) ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของรัฐภายใต้กฏอัยการศึกของต่างประเทศและราชอาณาจักรไทย 3) ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของรัฐภายใต้กฏอัยการศึกตามพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 โดยใช้การวิจัย เชิงคุณภาพ กล่าวคือศึกษาจากเอกสารเป็นสำคัญ อาทิ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากกฎหมาย ประกาศ คำสั่ง ของกองทัพ หนังสือ เอกสาร งานนิพนธ์ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศนำมาศึกษาวิเคราะห์ ตามขอบเขตของการศึกษาและนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเหล่านั้น มาเรียบเรียงในรูปแบบพรรณนาความ เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไข ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของรัฐภายใต้กฏอัยการศึกในประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของรัฐภายใต้กฏอัยการศึกคือ พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ได้มีการบัญญัติตามมาตรา 16 ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ห้ามมิให้บุคคลหรือบริษัทใด ๆ เรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าปรับอย่างหนึ่งอย่างใดจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ซึ่งเมื่อมีการประกาศใช้กฏอัยการศึก อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีหลายประการ การใช้อำนาจดังกล่าวอาจสร้างความเสียหายแก่เอกชนได้ ซึ่งตามมาตรา 16 ที่ได้บัญญัติไว้ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องร้องค่าเสียหายได้ แต่โดยหลักแล้วรัฐควรรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความเสียหายดังกล่าวให้แก่เอกชนผู้ได้รับความเสียหายซึ่งเป็นไปตามหลักความรับผิดโดยปราศจากความผิดของฝรั่งเศส โดยหลักการในการชดเชยนั้นต้องมาจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารที่ได้รับการแต่งตั้งและมีอำนาจในการบังคับใช้กฏอัยการศึก และหน่วยงานทางปกครองต้องรับผิดชอบในลักษณะละเมิด หรือความรับผิดอย่างอื่น ข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ 1) ก่อนแก้ไขกฎหมายกรณีนี้ผู้เสียหายฟ้องคดีแก่ศาลปกครองในเรื่องเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารกระทำละเมิด ศาลปกครองควรพิจารณาคดีในเรื่องหลักความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ หากศาลปกครองเห็นว่าการกระทำของ

เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไม่เข้าองค์ประกอบความรับผิดชอบละเมิด ศาลปกครองควรนำหลักความรับผิดชอบโดยปราศจากความผิดของประเทศฝรั่งเศสมาปรับใช้ในการพิจารณา 2) แก้วไพฑูริย์ราชบัณฑิตกฤตการศึกษาศาสตร์ พุทธศักราช 2457 ในมาตรา 16 “ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นอย่างหนึ่งอย่างใด ในเรื่องการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตามที่ได้กล่าวมาแล้วในมาตรา 8 และมาตรา 15 กระทั่ง กล่าวยกเลิกการใช้ความเสียหายหรือเยียวยาตามสมควรแก่กรณีเมื่อยกเลิกการประกาศใช้กฏอัยการศึก...” 3) หลักเกณฑ์ในการชดเชยหรือเยียวยา หากไม่มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้ ศาลควรพิจารณาจากความเสียหายตามความเป็นจริงที่ผู้เสียหายได้รับ สำหรับการชดเชยหรือเยียวยาที่มีกฎหมายเฉพาะได้บัญญัติไว้ ให้ศาลพิจารณาชดเชยตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้

คำสำคัญ : ความรับผิดชอบของรัฐ กฏอัยการศึก ละเมิด

Abstract

The research objectives were as follows: 1) to investigate the historical context, conceptual frameworks, and theoretical perspectives concerning state liability under martial law in Thailand and other nations; 2) to examine the legal mechanisms and measures related to state liability under martial law in Thailand and other countries; and 3) to scrutinize and analyze the legal complexities and challenges associated with state liability under the Martial Law Act B.E. 2457. The study employed a qualitative research approach. The research primarily focused on the analysis of various documents, including laws, announcements, orders from the armed forces, textbooks, internet sources, and relevant academic literature in both Thai and English. This was accomplished through studying, analyzing, and synthesizing information, all within the defined scope of the study. The provided information has been presented to propose legal remedies related to state liability under martial law in Thailand.

The findings revealed legal concerns related to state liability under martial law. Specifically, Section 16 of the Martial Law Act BE.2457 stated that no compensation or indemnity would be granted for damages resulting from the exercise of military authority. It should be noted that during the implementation of martial law, there were numerous powers vested in the military authority. According to Section 16, activities involving the exercise of power possess the capacity to inflict harm upon individuals, while simultaneously limiting the ability of the affected party to seek legal remedies. In theory, it is argued that the state should accept responsibility for the harm caused to the injured party in accordance with the principle of "la responsabilité sans faute". Theoretically, the responsibility for compensation was intended to rest with the state officials, who were specifically designated and empowered to enforce martial law, while governmental organizations were expected to take on accountability and any associated culpability. The

study suggests that 1) prior to making amendments to laws concerning cases in which the injured party files a lawsuit in the Administrative Court for violations committed by military personnel, the Court should carefully evaluate the actions taken by the officials involved in the violations. If the court determines that the actions of the officials do not constitute a violation of the law, it is recommended that the court integrate the principle of "la responsabilité sans faute" into the decision; 2) it is suggested that Section 16 of the Martial Law Act B.E. 2457 be amended to include provisions for "claiming damages arising from the exercise of military authority, with the Ministry of Defense offering suitable compensation or indemnity upon the revocation of martial law..."; 3) furthermore, in cases where there is no specific legislation governing compensation, the court should consider the actual damages suffered by the injured party. The court grants compensation in alignment with the relevant legislation.

Keywords: State Liability, Martial Law, Violation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กติกการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมนั้นจำเป็นต้องมีกฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง โดยเฉพาะหากบ้านเมืองเกิดภาวะฉุกเฉิน มีภัยสงคราม การสู้รบจากศัตรู หรือการก่อการจลาจลจนไม่อาจควบคุมได้นั้นแม้ว่าการออกกฎหมายดังกล่าวอาจจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลก็สามารถที่จะกระทำได้ ประเทศจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ มาบังคับใช้ในการวางแผน และเตรียมการ เพื่อให้สามารถป้องกันและระงับภัยที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้ง ดั้งนั้น จึงต้องมีการตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองเมื่อมีภาวะฉุกเฉิน ซึ่งการที่จะทำให้ประเทศชาติมีความมั่นคงปลอดภัยนั้นไม่ได้เป็นภาระหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่งหรือสถาบันใดสถาบันหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนในชาติที่จะต้องช่วยกันปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 4 วรรค 1 ในภาวะฉุกเฉินที่มีผลต่อสาธารณะ เช่น เหตุจำเป็นที่ต้องรักษาความสงบเรียบร้อย สงคราม จลาจลจนเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่อาจรักษาความสงบเรียบร้อยไว้ได้ รัฐสามารถประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินแล้วใช้มาตรการที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้รับรองไว้ ดังนั้นหากเกิดภาวะสงคราม มีการสู้รบ หรือจลาจล จนถึงขั้นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่อาจรักษาความสงบเรียบร้อยไว้ได้ ประเทศไทยย่อมดำเนินการประกาศใช้กฎอัยการศึกตามพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 ได้โดยไม่ขัดต่อหลักประชาธิปไตย แต่ทั้งนี้ต้องไม่เป็นการเลือกปฏิบัติเพียงเหตุแห่งเชื้อชาติ ศิพ พศ ภาษา ศาสนา หรือเผ่าพันธุ์ทางสังคม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 บัญญัติไว้ว่าอำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของปวงชนชาวไทย หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศและความผาสุกของประชาชน และได้บัญญัติถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคย่อมได้รับความคุ้มครอง ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยก็จะได้รับความคุ้มครอง ซึ่งสิทธิเหล่านี้มาจากศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์

ได้รับความคุ้มครองโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ สามารถได้รับการจากภาครัฐได้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ อีกทั้งมาตรา 25 วรรคสี่ ได้บัญญัติว่าบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ และตามมาตรา 41(3) ได้บัญญัติรับรองให้บุคคลมีสิทธิฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐได้

กฎอัยการศึก เป็นกฎหมายที่มีความสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศ และมีบทบัญญัติที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากกว่ากฎหมายฉบับอื่น โดยได้ตราเป็นพระราชบัญญัติขึ้นครั้งแรกสมัยรัชกาลที่ 5 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ใช้พระราชบัญญัติใหม่แทนพระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งบังคับใช้อยู่ในขณะนั้น โดยมีบทบัญญัติทั้งสิ้น 8 มาตรา ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 6 ทรงเห็นว่าอำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารที่จะกระทำการใด ๆ ยังไม่ตรงกับระเบียบพิชัยสงคราม จึงมีการแก้ไขกฎอัยการศึกให้เหมาะสมกับกาลสมัย โดยได้ยกเลิกกฎอัยการศึก พ.ศ.2450 (ร.ศ. 126) และให้ใช้กฎอัยการศึกซึ่งได้ตราเป็นพระราชบัญญัติขึ้นใหม่คือ กฎอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อเป็นกฎหมายที่ประกาศใช้ได้เฉพาะเวลาเมื่อมีสงคราม หรือการจลาจล หรือมีการจำเป็นที่จะรักษาความเรียบร้อยให้ปราศจากภัยที่มาจากทั้งภายนอกและภายในประเทศ โดยจะประกาศใช้ในเวลาอื่นไม่ได้เป็นอันขาด

เมื่อมีสงครามหรือจลาจลเกิดขึ้น ณ แห่งใด ผู้มีอำนาจใช้กฎอัยการศึกคือ ผู้บังคับบัญชาทหาร ณ ที่นั้นซึ่งมีกำลังอยู่ได้บังคับไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน หรือเป็นผู้บังคับบัญชาในป้อมหรือที่มั่นอย่างใด ๆ ของทหารจะเป็นผู้ที่มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะในเขตอำนาจหน้าที่ของกองทหารนั้นได้แต่จะต้องรับรายงานให้รัฐบาลทราบโดยเร็วที่สุด เมื่อมีการประกาศใช้กฎอัยการศึก ณ ที่แห่งใดแล้ว ในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนในส่วนเกี่ยวกับการยุทธ การระงับปราบปราม หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยและเจ้าหน้าที่พลเรือนต้องปฏิบัติตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ทหาร นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเต็มในการตรวจค้น การเกณฑ์ การห้าม การยึด การเข้าอาศัย การทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสถานที่ หรือแม้กระทั่งการจับไล่บุคคล ซึ่งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร บุคคลหรือบริษัทใด ๆ ไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้เลย

เมื่อมีการประกาศใช้กฎอัยการศึกขึ้น เห็นได้ว่าอำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารนั้นมีมากมายหลายประการ สามารถกระทำการใด ๆ ได้ตามความเห็นชอบ ถึงแม้ว่าการกระทำตามอำนาจหน้าที่นั้นมีกฎหมายรองรับให้กระทำได้ แต่ในปัจจุบันประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 เป็นกฎหมายสูงสุด ซึ่งได้บัญญัติไว้ให้หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 ซึ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานทางปกครองได้กระทำละเมิดจนเป็นเหตุให้เอกชนได้รับความเสียหาย หากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำไปตามอำนาจหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย ซึ่งได้กระทำได้โดยไม่เกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หน่วยงานทางปกครองจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่หากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เมื่อเกิดละเมิดแล้วตัวเจ้าหน้าที่เองต้องรับผิดชอบใช้ต่อผลแห่งความเสียหายนั้น

พระราชบัญญัติที่สำคัญอีกฉบับหนึ่งคือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่จัดตั้งศาลปกครองและกำหนดเขตอำนาจของศาลปกครอง การพิจารณาพิพากษาคดีปกครองนั้น คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นหน่วยงานทางปกครองหรือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ อีกฝ่ายหนึ่งจะเป็นหน่วยงานทางปกครองหรือเอกชนก็ได้ และพระราชบัญญัตินี้ได้มีการบัญญัติในเรื่องของความรับผิดชอบอื่นไว้ในมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) ซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับหลักความรับผิดชอบโดยปราศจากความผิดของสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยบัญญัติไว้ให้รัฐต้องรับผิดชอบใช้คำสั่งใหม่ให้แก่ผู้เสียหาย ถึงแม้ว่าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำการไปตามบทบัญญัติของกฎหมายแต่ก็ต้องรับผิดชอบต่อเอกชนผู้เสียหายตามทฤษฎีเสี่ยงภัยพิเศษและเพื่อสังคมและทฤษฎีความเสมอภาคของบุคคลต่อภาระสาธารณะ

พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ได้ตราขึ้นมาบังคับใช้เป็นระยะเวลากว่าร้อยปี เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นมาบังคับใช้เป็นเวลานาน มีความล้าสมัย ไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติที่เกิดขึ้นมาในภายหลังยกตัวอย่างเช่น มิได้มีบทบัญญัติถึงการเยียวยาหรือช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่อย่างใด อีกทั้งได้บัญญัติในการห้ามมิให้ผู้ใดเรียกร้องค่าเสียหายจากเจ้าหน้าที่ทหารไว้ด้วย ซึ่งพระราชบัญญัติในลักษณะคล้ายกันเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองที่เกิดขึ้นในภายหลังได้มีการบัญญัติถึงการใช้อำนาจของรัฐจนก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนผู้สุจริต โดยรัฐจะต้องชดเชยค่าเสียหายตามสมควรแก่กรณี ตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขต่างๆ ที่รัฐได้กำหนดไว้

ถึงแม้ว่าการประกาศใช้กฏอัยการศึกยังคงมีความสำคัญเพื่อให้เจ้าหน้าที่ทหารสามารถปฏิบัติงานได้ง่ายขึ้นในการรักษาความสงบให้สถานการณ์กลับมามีปกติโดยเร็ว แต่พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ไม่มีตัวบทกฎหมายที่บัญญัติเพื่อให้รัฐต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดแก่เอกชน ดังนั้นเพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมือง และเศรษฐกิจ สังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจึงต้องศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐภายใต้กฏอัยการศึกเพื่อเป็นแนวทางในการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการใช้อำนาจในการกระทำต่าง ๆ ของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐภายใต้กฏอัยการศึก เพื่อนำไปสู่การแก้ไขพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐภายใต้กฏอัยการศึกของต่างประเทศและราชอาณาจักรไทย
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐภายใต้กฏอัยการศึกของต่างประเทศและราชอาณาจักรไทย
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐภายใต้กฏอัยการศึกตามพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐภายใต้กฏอัยการศึก

วิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นสำคัญ อาทิ ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2457 พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 ประกาศ คำสั่งของกองทัพ รวมทั้งกฎหมายอื่นๆ หนังสือ เอกสาร งานนิพนธ์ ข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต คำพิพากษาของศาล ตลอดจนเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศนำมาศึกษาวิเคราะห์ตามขอบเขตของการศึกษาและนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเหล่านั้น มาเรียบเรียงในรูปแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยและอภิปราย

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของรัฐภายใต้กฎหมายการศึกษา เป็นข้อจำกัดสิทธิการเรียกร้องให้รัฐชดเชยค่าเสียหายหรือค่าเยียวยาให้แก่เอกชนผู้ซึ่งได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับความเสียหายจากการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ซึ่งเอกชนผู้ซึ่งได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายดังกล่าวไม่สามารถเรียกร้องใดๆ จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้ ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2457 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่เก่าแก่ มีความล้าสมัย ได้บัญญัติไว้ในระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และบังคับใช้ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลาว่าหนึ่งร้อยปี ซึ่งปัจจุบันระบบการปกครอง ระบบกฎหมาย และสถานการณ์บ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป รัฐจึงควรมีความรับผิดชอบต่อประชาชนผู้สุจริตที่ได้รับความเสียหายจากการบังคับใช้กฎหมายการศึกษา โดยแยกประเด็นต่างๆ ดังนี้

ประเด็นมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของรัฐภายใต้กฎหมายการศึกษาของต่างประเทศและของไทย

จากการศึกษาทั้งแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายของต่างประเทศและประเทศไทยในเรื่องความรับผิดของรัฐ พบว่ารัฐในยุคแรกเริ่มปกครองด้วยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กษัตริย์ไม่ต้องรับผิดชอบใดๆ ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง แต่ต่อมาเมื่อรัฐได้มีการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ การปกครองของรัฐจำเป็นต้องมีองค์กรต่างๆ เพื่อเข้ามาบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และกำหนดนโยบายและวางแผนแนวทางในการปกครองประเทศ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ก็คือฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานตามนโยบายเพื่อให้สำเร็จลุล่วงเพื่อประโยชน์ของประชาชน หรือเรียกอีกอย่างว่าการบริการสาธารณะ ในต่างประเทศมีหลายทฤษฎีให้รัฐต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการจัดทำบริการสาธารณะแก่ประชาชนผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในเรื่องของการทำละเมิดหรือความรับผิดโดยปราศจากความผิด เช่น ทฤษฎีความรับผิดโดยปราศจากความผิดของประเทศฝรั่งเศส โดยมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีเสี่ยงภัยพิเศษและเพื่อสังคม ซึ่งกรณีเสี่ยงภัยนั้นเกิดขึ้นจากการดำเนินการของกิจกรรมหรือของบุคคลหนึ่งบุคคลใดอันก่อให้เกิดความเสียหายดังกล่าว และทฤษฎีความเสมอภาคของบุคคลต่อภาระสาธารณะ เป็นกรณีที่มีการจัดทำบริการสาธารณะของเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อเป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป ได้ก่อให้เกิดภาระหนักหน่วงหรือเกิดความเสียหายพิเศษแก่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลจำนวนหนึ่ง และการให้บริการสาธารณะนั้นเป็นหน้าที่ที่ฝ่ายปกครองต้องปฏิบัติ และการปฏิบัติงานดังกล่าวได้ใช้อำนาจตามกฎหมาย แต่ได้เกิดความไม่เสมอภาคในการให้บริการสาธารณะระหว่างประชาชนด้วยกัน ดังนั้น ผู้ที่ได้รับภาระเกินสมควร

กว่าบุคคลทั่วไปจะต้องได้รับการเยียวยาแก้ไขจากฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นหลักการให้รัฐต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่เอกชน ถึงแม้ว่ารัฐหรือหน่วยงานของรัฐได้กระทำตามอำนาจหน้าที่ก็ตาม

ปัจจุบันได้มีการวางหลักกฎหมายต่างๆ ในเรื่องของความรับผิดของรัฐ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้วางหลักให้รัฐที่เข้าร่วมภาคี ต้องเคารพและมีหลักประกันให้แก่พลเมืองภายในรัฐของตน รัฐภาคีจะต้องให้การรับรองโดยไม่มีการแบ่งแยก เชื้อชาติ ศิพ เพศ ภาษา ศาสนา หรือความเห็นที่แตกต่างทางการเมือง ซึ่งรัฐที่เข้าร่วมภาคีทั้งหลายจะต้องเขียนบทบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของตน เพื่อให้มีมาตรการทางนิติบัญญัติหรือมาตรการอื่นใดที่จำเป็น เพื่อให้สิทธิที่รับรองไว้มีผลบังคับใช้ได้ ซึ่งหลักประกันที่ได้กล่าวมานี้ ได้แก่ หลักประกันว่าบุคคลใดที่สิทธิหรือเสรีภาพของตนซึ่งรับรองไว้ในกติกานี้ถูกละเมิดต้องได้รับการเยียวยาอย่างเป็นผลจริงจัง โดยไม่ต้องคำนึงว่าการละเมิดนั้นจะกระทำโดยบุคคลผู้ปฏิบัติการตามหน้าที่ ซึ่งบุคคลที่เรียกร้องการเยียวยาดังกล่าวมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากฝ่ายตุลาการ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติที่มีอำนาจ หรือจากหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ และเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจนั้นต้องมีการบังคับให้การเยียวยานั้นมีผล

ความรับผิดของรัฐภายใต้กฎอัยการศึกในระบบกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

การประกาศใช้กฎอัยการศึกของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นต้องกระทำโดยการตราเป็นรัฐกฤษฎีกา โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ซึ่งจะทำได้ในกรณีกำลังจะเกิดภัยอันตรายจากสงครามจากต่างประเทศหรือจากการกบฏโดยใช้กำลังอาวุธเท่านั้น ซึ่งเมื่อมีการประกาศกฎอัยการศึกแล้ว จะต้องโอนอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย รวมทั้งหน่วยงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน ไปเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร แต่ทว่าทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนและประชาชนยังคงมีสิทธิและสามารถกระทำการต่างๆ ได้ตามรัฐธรรมนูญซึ่งมิได้ถูกจำกัดตามกฎหมายอัยการศึก ในส่วนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำให้การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร รัฐจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยเอกชนสามารถเรียกร้องให้ได้รับค่าเสียหายหรือเยียวยาตามมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ซึ่งประเมินได้จากราคาต้นทุนปกติในขณะนั้น ซึ่งหลักการชดเชยค่าเสียหายดังกล่าวได้บัญญัติไว้ในมาตรา L2234-1 ถึง L2234-26

ความรับผิดของรัฐภายใต้กฎอัยการศึกในระบบกฎหมายของสหราชอาณาจักร

กฎอัยการศึกของสหราชอาณาจักรไม่ได้มีการตราเป็นกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ แต่เป็นการใช้อำนาจตามสถานการณ์ โดยอาศัยหลักการใช้กำลังพอสมควรแก่เหตุ โดยฝ่ายบริหารมีอำนาจในการออกระเบียบเพื่อใช้บังคับเป็นกฎหมายในระหว่างที่เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งจะใช้เฉพาะสถานการณ์ที่มีความรุนแรงมากเท่านั้น โดยความหมายของกฎอัยการศึกของสหราชอาณาจักร หมายถึง การปกครองประเทศชั่วคราวหรือส่วนหนึ่งของประเทศโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเข้ามาแทนที่กฎหมายธรรมดา เพื่อให้เป็นไปตามพระบรมราชโองการหรือประกาศของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ในส่วนของมาตรการในการเยียวยาผู้ที่ได้รับความเสียหายทั้งทางร่างกายและทรัพย์สินได้มีบทบัญญัติของกฎหมายรับรองไว้ ดังนี้ สิทธิในการได้รับการชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบ สามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้ก่อการร้ายหรือผู้ก่อความไม่สงบชดเชยความเสียหายเป็นไปตามกฎหมายลักษณะละเมิดได้ นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐด้วย กล่าวคือมีการเยียวยาความเสียหายในชีวิตและร่างกาย ซึ่งประเทศอังกฤษได้มีระบบความรับผิดชอบใช้ค่าทดแทนให้แก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของอาชญากรรมตามพระราชบัญญัติการชดเชยค่าเสียหายในคดีอาญาเป็น

การจ่ายค่าชดเชยในกรณีที่ได้รับบาดเจ็บหรือสูญเสียรายได้จากการบาดเจ็บตามที่ได้รับไว้ ส่วนการเยียวยาความเสียหายในทรัพย์สินได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติชดเชยความเสียหายจากเหตุจลาจล ซึ่งรัฐจะเป็นผู้จ่ายค่าชดเชยดังกล่าวตามที่ได้รับไว้

ความรับผิดชอบของรัฐภายใต้กฎอัยการศึกในระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประเทศเยอรมนีได้มีการบัญญัติรับรองพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้กฎหมายในสถานการณ์ฉุกเฉินไว้ในรัฐธรรมนูญ สหพันธ์เยอรมนีซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่ใช้ปกครองประเทศ ซึ่งจะจำกัดการใช้บังคับในเฉพาะสถานการณ์ฉุกเฉิน 4 ประการ ได้แก่ การเกิดสงคราม สถานการณ์ตึงเครียด ภาวะฉุกเฉินภายในซึ่งเป็นภัยคุกคามต่ออธิปไตยและสถานการณ์ที่เป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ร้ายแรง เมื่อมีการประกาศใช้กฎอัยการศึกรัฐสามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับที่รัฐกำหนด เพื่อให้รัฐได้ทำงานภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปกติได้อย่างสะดวก สำหรับการชดเชยหรือเยียวยาเมื่อสถานการณ์กลับสู่สภาวะปกติ ศาลปกครองสามารถออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการเยียวยาผู้ที่รับคำสั่งทางปกครองหรือผู้ที่ได้รับความเสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ และเมื่อศาลปกครองเห็นว่าการใช้มาตรการบังคับทางปกครองดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่และค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำที่มีชอบด้วยกฎหมายได้

ความรับผิดชอบของรัฐภายใต้กฎอัยการศึกในระบบกฎหมายของประเทศไทย

กฎอัยการศึกในระบบกฎหมายของประเทศไทย จะบังคับใช้ต่อเมื่อเวลาเกิดเหตุจำเป็นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยที่มาจากภายนอกหรือภายในราชอาณาจักร ซึ่งเมื่อมีการประกาศใช้กฎอัยการศึกแล้ว บรรดาข้อความในพระราชบัญญัติหรือบทกฎหมายใดๆ ซึ่งขัดกับกฎอัยการศึกจะต้องระงับไปและใช้กฎอัยการศึกใช้บังคับแทน ในส่วนของการชดเชยค่าเสียหายหรือเยียวยา ได้มีการบัญญัติให้มีการเรียกร้องใดๆ จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ซึ่งบัญญัติดังกล่าวอาจขัดหรือแย้งกับหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 และกฎหมายอื่นที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้มีการรับรองไว้ให้บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ โดยสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากนี้ยังมีหลักรับรองในเรื่องของความรับผิดชอบของรัฐ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐกระทำความผิดต่อประชาชน ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐทำให้เอกชนผู้เสียหายซึ่งผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องให้หน่วยงานของรัฐ รับผิดชอบและชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้ ตามมาตรา 41 (3) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐได้

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 เป็นกฎหมายที่รองรับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีมาตราที่สำคัญ ได้แก่ มาตรา 5 บัญญัติให้หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่โดยผู้เสียหายฟ้องหน่วยงานของรัฐได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้และมาตรา 6 บัญญัติว่าหากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่มิใช่การกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในการนั้นเป็นการเฉพาะตัวผู้เสียหายฟ้องเจ้าหน้าที่ได้โดยตรง แต่จะฟ้องหน่วยงานของรัฐไม่ได้

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) ความรับผิดชอบ
 อย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ นั้น อาจกล่าวได้ว่า หมายถึงความรับผิดชอบทั้งหลายซึ่งมิใช่ความรับผิดชอบ
 อันเกิดจากการกระทำละเมิดทางปกครองและมีใช้ความรับผิดชอบอันเกิดจากสัญญาทางปกครอง หากแต่ความรับผิดชอบดังกล่าวเกิด
 จากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งอื่น หรือละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้
 ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร

**ประเด็นปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสถานะของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระ
 พุทธศักราช 2457**

จากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 มิได้มีการบัญญัติในส่วนของผู้ที่ฝ่าย
 ทหารไว้อย่างชัดเจน บัญญัติไว้เพียงเฉพาะผู้มีอำนาจใช้กฏอัยการศึกคือผู้บังคับบัญชาทหารที่มีกำลังอยู่ใต้บังคับบัญชาไม่น้อย
 กว่าหนึ่งกองพัน หรือผู้บังคับบัญชาในป้อมหรือที่มั่นของทหารที่สามารถประกาศใช้กฏอัยการศึกได้ เมื่อศึกษาการจัดระเบียบ
 การปฏิบัติราชการทหาร การปฏิบัติการในกรณีที่มีความจำเป็น เพื่อการรบหรือการสงคราม การปราบปราม การกบฏหรือ
 เมื่อได้ประกาศใช้กฏอัยการศึก พบว่า เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมโดยความเห็นชอบของสภากลาโหม มี
 อำนาจกำหนดหน่วยงาน แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทางทหารและกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ทางทหารได้ตาม
 ความเหมาะสมแก่การปฏิบัติการ โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร คือ เจ้าหน้าที่ทหารที่ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตาม
 กฏอัยการศึก พ.ศ.2457 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการยุทธ การระงับ การปราบปราม หรือการรักษาความสงบ
 เรียบร้อย ตลอดจนการใช้อำนาจตามกฎหมายอัยการศึก ส่วนเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน ตามกฏอัยการศึกไม่ได้ระบุว่าข้าราชการ
 ตำแหน่งใดบ้าง แต่เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พ.ศ.2530 มาตรา 4 เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน
 คือ เจ้าพนักงานปกครองท้องที่ ซึ่งหมายความว่า ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ผู้อำนวยการ
 เขต ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ และผู้ดำรงตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ทำนองเดียวกับผู้
 ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ส่วนเจ้าหน้าที่อื่นๆ ของฝ่ายพลเรือนตำแหน่งใดบ้างที่จะต้องปฏิบัติตามความต้องการของเจ้าหน้าที่
 ฝ่ายทหารนั้นแม้จะไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ แต่พอวิเคราะห์ได้ว่าภารกิจที่ทหารจะต้องกระทำนั้นเกี่ยวข้องกับหน้าที่ของส่วนใด
 ก็สั่งการไปยังส่วนนั้น แต่ถึงแม้มีการประกาศใช้กฏอัยการศึกแล้วเจ้าหน้าที่พลเรือนยังคงเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนต้องปฏิบัติ
 ราชการไปตามหน้าที่ของตนอยู่ แต่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจในการบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน

**ประเด็นปัญหาศาลปกครองมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการใช้อำนาจตามกฎหมายอัยการศึกหรือไม่
 เนื่องจากมีข้อยกเว้นตามมาตรา 9 วรรคสอง(1)**

จากการศึกษาพบว่า ข้อยกเว้นนี้เมื่อตีความโดยเคร่งครัดแล้วจะต้องเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหารเท่านั้น
 โดยไม่ได้หมายความรวมถึงการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างอื่น พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 ได้
 บัญญัติในมาตรา 4 วินัยทหาร คือ การที่ทหารต้องประพฤติตามแบบธรรมเนียมทหาร และได้บัญญัติตัวอย่างการทำผิดวินัยไว้
 ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ซึ่งตัวอย่างการกระทำผิดวินัยมีดังต่อไปนี้ คือ (1) ดื้อ ขัดชิน หลีกเลียง หรือละเลย
 ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน (2) ไม่รักษาระเบียบการเคารพพระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย (3) ไม่รักษามรรยาทให้ถูกต้อง
 ตามแบบธรรมเนียมของทหาร (4) ก่อให้เกิดความสามัคคีในคณะทหาร (5) เกียจคร้าน ละทิ้ง หรือเลินเล่อต่อหน้าที่ราชการ
 (6) กล่าวคำเท็จ (7) ใช้กิริยาวาจาไม่สมควร หรือประพฤติไม่สมควร (8) ไม่ตักเตือนสั่งสอน หรือลงทัณฑ์ผู้ใต้บังคับบัญชาที่
 กระทำผิดตามโทษานุโทษ (9) เสพเครื่องทองของเมาจนถึงเสียกิริยา

นอกจากนี้จากการศึกษายังพบอีกว่า การใช้ดุลพินิจของศาลปกครองกรณีการกระทำทางปกครองในราชการทหารจะเป็นกรณีที่ข้าราชการทหารกระทำผิดทางวินัยตามมาตรา 9 วรรคสอง(1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 กรณีดังกล่าวไม่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง เช่น ข้าราชการทหารกระทำผิดระเบียบว่าด้วยการเงินและการทุจริตในหน้าที่ กระทำความผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด กระด้างกระเดื่องและดื้อดึงต่อผู้บังคับบัญชา การยกยอกทรมานของทางราชการ กระทำผิดฐานเรียกรับผลประโยชน์โดยมิชอบ และกระทำผิดฐานขาดหนี้ราชการทหาร เป็นต้น ส่วนในกรณีการสั่งย้ายข้าราชการทหาร ทำให้เสียสิทธิหรือความก้าวหน้าในการรับราชการทหารไม่เป็นกรณีการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร สามารถฟ้องต่อศาลปกครองได้ นอกจากนี้ยังมีแนวคำพิพากษาของศาลปกครองที่ผู้เสียหายได้เคยฟ้องเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารที่ใช้อำนาจตามกฎหมายการศึกไว้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าถ้าไม่เป็นกรณีที่ข้าราชการทหารกระทำผิดทางวินัยก็สามารถฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้

ประเด็นปัญหาความรับผิดทางละเมิดของหน่วยงานทางปกครองภายใต้กฎหมายการศึก ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติกฎหมายการศึก พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งได้บัญญัติมิให้บุคคลหรือบริษัทใดๆ เรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าปรับอย่างหนึ่งอย่างใดจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

จากการศึกษาในเรื่องละเมิดในกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้กระทำละเมิดในพื้นที่ที่มีการประกาศใช้กฎหมายการศึกพบว่า ศาลปกครองได้มีคำพิพากษาคดีให้หน่วยงานทางปกครองหรือตัวเจ้าหน้าที่ทหารเองต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย ดังเช่น คดีพิพาทตามคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ อ.55-56/2555 และคดีหมายเลขแดงที่ อ.1309-1310/2559 เกี่ยวกับการกระทำละเมิดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย ซึ่งผู้เสียหายได้ถูกเจ้าหน้าที่ทหารจับกุมและซ้อมทรมานในระหว่างถูกควบคุมตัวเพื่อให้รับสารภาพก่อนที่จะนำไปดำเนินคดีเกี่ยวกับความมั่นคง โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติกฎหมายการศึก พระพุทธศักราช 2457 หรือคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ในคดีหมายเลขดำที่ 94/2553 และคดีหมายเลขแดงที่ 48/2555 เรื่องคดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย ซึ่งเจ้าหน้าที่ทหารได้ทำร้ายร่างกายในขณะที่ควบคุมตัวเพื่อให้รับสารภาพ ในกรณีสงสัยว่ามีพฤติการณ์เป็นแนวร่วมกับกลุ่มก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดน โดยเจ้าหน้าที่ทหารได้ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติกฎหมายการศึก พระพุทธศักราช 2457 อีกคดีหนึ่งคำพิพากษาศาลปกครองสงขลา คดีหมายเลขแดงที่ 14/2555 ผู้เสียหายอยู่ระหว่างควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่ทหาร เจ้าหน้าที่ทหารได้ส่งตัวผู้เสียหายไปยังโรงพยาบาลเนื่องจากมีเลือดคลั่งในสมอง ได้รับการผ่าตัดและเสียชีวิตในเวลาต่อมา ในคดีนี้เจ้าหน้าที่ทหารกล่าวอ้างว่าผู้ฟ้องคดีไม่มีอำนาจฟ้อง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ทหารได้ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติกฎหมายการศึก พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งมาตรา 16 บัญญัติว่า ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นอย่างหนึ่งอย่างใดในเรื่องอำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารที่ได้กล่าวมาแล้วตามมาตรา 8 และมาตรา 15 บุคคลหรือบริษัทใด ๆ จะร้องขอค่าเสียหายหรือค่าปรับอย่างหนึ่งอย่างใดจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไม่ได้เลย ศาลได้ให้ความเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวเพียงคุ้มครองเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารที่ได้ใช้อำนาจหน้าที่ไปโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น มิได้หมายความว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารใช้อำนาจไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการละเมิดต่อบุคคลอื่นแล้วจะไม่ต้องรับผิดชอบใดๆ นอกจากนี้ยังมีคดีที่ศาลทหารได้พิพากษาคดีในกรณีที่เจ้าหน้าที่ทหารได้กระทำละเมิดในพื้นที่ที่มีการประกาศใช้กฎหมายการศึกด้วย เช่น คำพิพากษาศาลจังหวัดทหารบกปัตตานี คดีหมายเลขแดงที่ 21 ก/2553 เจ้าหน้าที่ทหารได้ทำร้ายร่างกายผู้เสียหาย โดยใช้เท้าเตะ ใช้มือตอย และใช้ปืนเป็นอาวุธตีบริเวณลำตัวและศีรษะจนเป็นเหตุให้เป็น

อันตรายแก่กายทั้งสองราย ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวได้เกิดในพื้นที่การประกาศใช้กฎอัยการศึก ในคดีนี้ศาลได้พิพากษาว่า เจ้าหน้าที่ทหารมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้เป็นอันตรายแก่กายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ให้ลงโทษจำคุก

ดังนั้นแนวคำพิพากษาในข้างต้นเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การประกาศใช้กฎอัยการศึก แต่หากการปฏิบัติหน้าที่นั้นเป็นการละเมิดต่อประชาชนผู้สุจริตให้ได้รับความเสียหาย หน่วยงานต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่หรือตัวเจ้าหน้าที่เองต้องรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้นโดยการชดเชยหรือเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539

ประเด็นปัญหาความรับผิดอย่างอื่นของของหน่วยงานทางปกครองภายใต้กฎอัยการศึก ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งได้บัญญัติมิให้บุคคลหรือบริษัทใดๆ เรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าปรับอย่างหนึ่งอย่างใดจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

จากการศึกษาในเรื่องความรับผิดอย่างอื่นในกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้ใช้อำนาจตามกฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ การออกกฎ การออกคำสั่งต่างๆ หรือการใช้กำลังทางกายภาพ ในพื้นที่ที่มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกพบว่า ปัจจุบันยังไม่มีแนวคำพิพากษาของศาลปกครอง แต่มีแนวคำพิพากษาศาลปกครองในเรื่องอื่น เช่น คดีหมายเลขแดงที่ อ. 89/2560 ศาลได้พิจารณารายงานการตรวจสอบของคณะกรรมการสอบสวนฯ เพื่อหาสาเหตุที่ เฮลิคอปเตอร์ตก แม้หน่วยงานของรัฐจะมีได้แจ้งหรือประมาทเลินเล่อและมีได้กระทำผิดกฎหมาย แต่หน่วยงานของรัฐก็ไม่อาจปฏิเสธความรับผิดได้ เนื่องจากการจัดทำบริการสาธารณะของรัฐให้บรรลุเป้าหมายอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอาจมีผลกระทบก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชน หน่วยงานของรัฐจึงต้องรับผิดชอบต่อผลทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการดังกล่าวแม้จะมีได้กระทำละเมิดก็ตาม หรือคำพิพากษาศาลปกครองกลางคดีหมายเลขดำที่ ส. 79/2554 คดีหมายเลขแดงที่ ส. 150/2555 ในการดำเนินการก่อสร้างถนนเป็นเหตุให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณริมคลองทั้งสองฝั่งได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากน้ำท่วมขัง ซึ่งการก่อสร้างถนนนั้นเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายไม่เป็นการกระทำละเมิดแต่อย่างใด แต่ในฐานะหน่วยงานทางปกครองก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน และทำให้ประชาชนบริเวณดังกล่าวต้องรับภาระเกินกว่าปกติจึงเป็นความรับผิดอย่างอื่น หน่วยงานทางปกครองจึงต้องเยียวยาความเดือดร้อนเสียหายดังกล่าว หรือคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ อ.508/2552 คดีหมายเลขแดงที่ อ.29/2557 คดีก่อสร้างด่านซึ่งน้ำหนักรถบรรทุก ซึ่งการก่อสร้างดังกล่าวเพื่อตั้งด่านซึ่งน้ำหนักถาวรมีการก่อสร้างที่บดบังหน้าที่ดินของประชาชน เป็นเหตุให้เดินทางเข้าออกที่ดินไม่สะดวกเหมือนเดิมและเป็นการสูญเสียโอกาสในการพัฒนาที่ดินในอนาคต ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่าการกระทำของหน่วยงานของผู้ถูกฟ้องคดีมิได้เป็นการกระทำที่ไม่ชอบหรือขัดต่อกฎหมายแต่อย่างใด การก่อสร้างด่านซึ่งน้ำหนักถาวรในบริเวณดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ จึงไม่เป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี อย่างไรก็ตามการตั้งด่านเพื่อควบคุมรถบรรทุกน้ำหนักเกินแม้มิได้เป็นการละเมิด หากแต่ก่อให้เกิดผู้ฟ้องคดีต้องรับภาระความไม่สะดวกในการเข้าออกที่ดินของตนในขณะที่ผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินอื่นในบริเวณใกล้เคียงไม่ต้องรับภาระดังกล่าว จึงเป็นความรับผิดอย่างอื่นที่ผู้ถูกฟ้องคดีต้องชดเชยความไม่สะดวกดังกล่าวแก่ผู้ฟ้องคดี ซึ่งคดีดังกล่าวศาลปกครองสูงสุดก็ได้พิจารณาให้หน่วยงานของรัฐชดเชยค่าเสียหายให้แก่ประชาชนไปตามมูลค่าของราคาที่ดินในขณะนั้น โดยชดเชยค่าเสียหายไปตามความเป็นจริง และอีกคดีหนึ่งคือคำพิพากษาศาลปกครองขอนแก่น คดีหมายเลขดำที่

71/2551 คดีหมายเลขแดงที่ 385/2555 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้ทำการกักเก็บน้ำไว้ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนเก็บความจุของอ่างทำให้ปริมาณน้ำที่เก็บความจุของอ่างเอ่อเข้าท่วมพื้นที่นาและท่วมต้นข้าวของประชาชนที่ปลูกไว้ ทำให้ต้นข้าวเน่าเสียจำนวนมาก ศาลปกครองขอนแก่นพิจารณาความรับผิดของผู้ถูกฟ้องคดีว่าไม่เป็นการละเมิดต่อผู้ฟ้องคดีเนื่องจากการกระทำของผู้ถูกฟ้องคดีเป็นการกระทำโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย จึงไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอันเป็นการละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี แต่การกระทำของผู้ฟ้องคดีเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ฟ้องคดี จึงถือว่าผู้ฟ้องคดีทั้งสองต้องรับภาระความเสียหายหนักกว่าบุคคลอื่น จึงเป็นการละเมิดหลักความเสมอภาคของบุคคลในภาวะที่มีต่อส่วนรวม ผู้ถูกฟ้องคดีจึงมีความรับผิดต้องเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีทั้งสอง อันเป็นความรับผิดอย่างอื่นของผู้ถูกฟ้องคดีตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

เห็นได้ว่าจากกรณีของตัวอย่างที่กล่าวมานั้น ที่ศาลปกครองได้นำหลักความรับผิดโดยปราศจากความผิดหรือความรับผิดอย่างอื่นที่ไม่ได้มีบทบัญญัติกำหนดให้ฝ่ายปกครองต้องรับผิดเป็นลายลักษณ์อักษรมาใช้ในการพิจารณาและพิพากษาคดีเพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนผู้ซึ่งได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการกระทำอันชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครอง โดยบางคดีศาลปกครองได้อ้างถึงมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลปกครองของไทยได้พัฒนาหลักความรับผิดโดยปราศจากความผิดหรือความรับผิดอย่างอื่นตามถ้อยคำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดี ปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งจากคำพิพากษาดังกล่าวเป็นกรณีที่ศาลได้หยิบยกเอาหลักความรับผิดโดยปราศจากความผิดตามหลักกฎหมายทั่วไปมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นไปตามหลักทฤษฎีความเสี่ยงภัยพิเศษและเพื่อสังคม และทฤษฎีความเสมอภาคของบุคคลต่อการรับภาระสาธารณะที่บุคคลดังกล่าวสามารถหลีกเลี่ยงขึ้นกล่าวอ้างต่อรัฐหรือฝ่ายปกครองได้เพื่อให้ตนได้รับการเยียวยาหรือแก้ไขปัญหาอันเกิดจากภาระที่บุคคลนั้นได้รับมากเกินไป ฉะนั้นเมื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้ใช้อำนาจตามกฎหมายการศึกจนก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชน ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นการละเมิดศาลปกครองก็ควรพิจารณาและพิพากษาคดีดังกล่าว เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนในการให้หน่วยงานทางปกครองมีการชดเชยค่าเสียหายหรือเยียวยาผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน อีกทั้งเพื่อเป็นการวางหลักการและแนวทางในการพัฒนาคดีที่คล้ายคลึงกันที่เกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงแนวคิด ทฤษฎีและหลักกฎหมายที่ได้มีการวางหลักไว้ หรือแนวคำพิพากษาของศาลปกครองในข้างต้นเห็นได้ว่า รัฐต้องมีความรับผิดชอบต่อเอกชนผู้ที่ได้รับความเสียหาย ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำให้เกิดความเสียหาย หากเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำละเมิดเป็นเหตุให้เอกชนได้รับความเสียหาย เอกชนสามารถฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ต่อศาลปกครอง หรือหากเป็นความผิดส่วนตัวสามารถฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ได้ต่อศาลยุติธรรมหรือศาลที่มีอำนาจ และหากการกระทำของเจ้าหน้าที่นั้นเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งอื่นเป็นเหตุให้เอกชนได้รับความเสียหาย ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่ทหารได้ใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กฎอัยการศึกก็ตาม

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

กฎอัยการศึกยังเป็นกฎหมายที่มีความจำเป็นในสถานะที่บ้านเมืองอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสะดวก แต่เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของต่างประเทศ และกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งแนวคำพิพากษาของศาลทั้งของศาลไทยและศาลปกครองของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ดังนั้น รัฐจึงต้องมีการชดใช้หรือเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายอันเกิดจากการละเมิดหรือการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารภายใต้กฎอัยการศึก เพื่อให้เป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย ดังนี้

1. กรณีเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารกระทำการละเมิด ผู้เสียหายสามารถฟ้องเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 ตามมาตรา 5 หรือมาตรา 6 แล้วแต่กรณี

2. กรณีเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารใช้อำนาจตามกฎหมาย ผู้เสียหายสามารถฟ้องต่อศาลปกครองตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) ในเรื่องของความรับผิดอย่างอื่น ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีเสียงภัยพิเศษและเพื่อสังคมและทฤษฎีความเสมอภาคของบุคคลต่อภาระสาธารณะ อีกทั้งแนวพิจารณาคดีของศาลปกครอง

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของรัฐ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ก่อนปรับแก้มาตรา 16 การพิจารณาคดีให้ศาลปกครองใช้หลักละเมิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 และหากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารใช้อำนาจตามกฎหมาย ศาลปกครองควรนำหลักความรับผิดโดยปราศจากความผิดของประเทศฝรั่งเศสมาปรับใช้ในการพิจารณา

2. เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของต่างประเทศ และกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของรัฐทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งแนวคำพิพากษาของศาล แก้ไขมาตรา 16 “ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นอย่างหนึ่งอย่างใด ในเรื่องการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตามที่ได้กล่าวมาแล้วในมาตรา 8 และมาตรา 15 กระทั่งวงกลมใหม่จะชดใช้ค่าเสียหายหรือเยียวยาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด หรือตามสมควรแก่กรณีเมื่อยกเลิกการประกาศใช้กฎอัยการศึกแล้ว...” เพื่อให้เป็นธรรมแก่ประชาชนผู้เสียหายจากการประกาศใช้กฎอัยการศึก

3. หลักเกณฑ์หรือวิธีการในการชดใช้ หากไม่มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้ ศาลควรพิจารณาจากความเสียหายตามความเป็นจริง กรณีมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้ ศาลควรพิจารณาชดเชยตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้

เอกสารอ้างอิง

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551

พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2563). ความรับผิดชอบของรัฐ : ความรับผิดชอบทางละเมิดและความรับผิดชอบโดยปราศจากความผิด. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2555). กฎหมายปกครองเปรียบเทียบ : ความรับผิดชอบของรัฐในระบบกฎหมายเยอรมัน ฝรั่งเศส และ อังกฤษ. พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

สำนักวิจัยและวิชาการ สำนักงานศาลปกครอง. (2553). แนวคำวินิจฉัยคดีปกครองเกี่ยวกับการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่: กรณีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ. กรุงเทพฯ: พี.เพรส.

เดชา มหาเสนา. (2559). การนำหลักความรับผิดโดยปราศจากความผิดมาใช้ในการพิจารณาตีปกครอง. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2548). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องคดีปกครองเกี่ยวกับการละเมิดและความรับผิดอย่างอื่นของฝ่ายปกครอง. เสนอสำนักงานศาลปกครอง.

อัญญา สาเรือง. (2559). ความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบกับความรับผิดของรัฐ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Jean-Pierre THERON. (2558). ความรับผิดโดยปราศจากความผิดของบุคคลตามกฎหมายมหาชนในประเทศฝรั่งเศส. แปลโดยปาลิรัตน์ ศรีวรรณพุกษ์. วารสารวิชาการศาลปกครองฉบับที่ 2. ปีที่ 15. (เมษายน-มิถุนายน).

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี